

QUATRE CARTES A J. M. CRUZET

Ciutat de Mèxic, 17 de novembre del 1956*

Sr. J. M. Cruzet
Barcelona

Distingit amic:

Em plau acusar-vos recepció de la vostra lletra del 31 del mes passat. No cal dir que em faig absolutament càrrec de les raons que adduïu sobre la necessitat de trobar ajut per a l'edició de «Màrsias i Adila».¹ Us agraeixo que em parleu clar i amb tota sinceritat en allò que respecta a assegurar totes les possibilitats per a la publicació de l'obra. Quant al mecenatge a què us referiu, almenys a Mèxic, no crec que pràcticament sigui possible de fer res. Malgrat el que pugui semblar de lluny, els pseudo mecenes de Mèxic es mobilitzen molt esporàdicament i migrada, i encara en casos concrets en els quals llur vanitat pugui ésser satisfeta. Per altra banda, no sabia com posar-m'hi per anar a trucar a la porta, per exemple, d'un industrial o comerciant pròsper per demanar res. L'únic mecenes al qual vaig recórrer, fa alguns anys, fou la Guggenheim Foundation, la qual em va becar durant dos anys² perquè realitzés treballs en el camp de la poesia als Estats Units i, més tard, pagà l'edició del llibre «Una antologia de la lírica nord-americana». La meua obra l'he haguda d'anar fent en la soledat i l'espera, i si l'he publicada ha estat a causa principalment de l'entusias-

* Còpia mecanografiada, signada, amb algunes correccions manuscrites. Biblioteca de Catalunya. Fons de Josep Maria Cruzet.

1. Es tracta de la primera edició íntegra del poema.

2. Bartra va rebre dues beques consecutives i va residir als Estats Units els anys 1949 i 1950.

me i amistat de dos impressors catalans: Costa-Amic i Gally.³ I consti que no em queixo. Des de sempre he sabut a quin preu em caldria pagar l'acompliment d'allò a què em sentia cridat a realitzar. Si bé les circumstàncies han estat adverses, i les condicions en què he hagut de treballar sovint dures, no m'han mancat, però, estímuls i fervors que cada vegada s'han anat eixamplant, a fora i a dins. Mentre us escric, tinc damunt la taula, arribats fa ben pocs dies, exemplars de «Le livre de Marsias», publicat per l'editor Seghers de París, i una lletra del traductor, Louis Bayle, rebuda avui, en la qual em comunica les impressions que suscita el poema a França. Bayle em transcriu una opinió que ha rebut d'un lector i que m'ha colpit particularment. Aquest francès desconegut diu del poema, entre altres coses, la frase següent: «Comment une pareille chose est-elle restée inconnue en France jusqu'à présent?» Tinc notícia també d'un jove poeta anglès que ha estat en contacte amb la meua poesia durant unes vacances que ha passat a la nostra terra i ha tornat a Londres amb «Le livre de Marsias» a la butxaca, amb el desig-ni de traduir-lo a la seva llengua, cas astoradorament semblant al de Manuel de Seabra, qui està preparant l'edició del poema a Lisboa. No us conto tot això temptat pel desig pueril d'impressionar ni empès per cap classe d'orgull d'autor. Si sabeu alguna cosa de mi i de la meua vida, no deixareu de comprendre que els temps m'han fet un home d'austeritats, no de vanitats. Si us he contat les darreres ventures de les meves obres, ha estat sobretot per poder-vos dir amb tota franquesa el meu pensament sobre l'edició de «Marsias i Adila» a Catalunya, sense córrer el risc d'ésser considerat com un il·lús perquè es tracta d'una obra meua. Primer hi ha el fet que l'obra fou publicada a Mèxic

3. Bartomeu Costa-Amic i Guillem Gally.

l'any 1948,⁴ en una edició molt restringida, de la qual anaren cap a Catalunya, a tot estirar, una trentena d'exemplars, i darrement s'han distribuït exemplars de l'edició de Seghers. Hom pot dir, doncs, des del punt de vista del públic, àdhuc de públic minoritari, que el llibre és inèdit a Catalunya, i que una edició normal pot, si no implicar una sorpresa d'èxit (qui ho pot preveure, això!), sí segurament significar una expansió suscitada per l'interès envers una obra de la qual ha parlat molt però que gairebé ningú no coneix.

De totes maneres, posant-nos en el cas d'haver d'eliminar el factor risc editorial que pogués suposar la publicació de «Màrsias i Adila», he pensat que potser seria viable fer un tiratge a part de l'edició, entre 50 i 100 exemplars, numerats i en millor paper, destinats a amics i bibliòfils. No crec que fos difícil canalitzar l'interès envers la meua obra dins de Catalunya. Em cartejo amb gent de formació i tendències diverses que em donen fe de la influència viva d'una poesia que fins ara ha trobat els més estranys i secrets camins per a penetrar. Entre aquells amb qui mantinc diàleg em plau esmentar: Fèlix Cucurull, Miquel Dolç, Antoni Ribera, Marià Villangómez, Jordi M. Pinell (de Montserrat), Tasis, Pedreira, Miquel Arimany, Amat-Piniella, Dr. Leandre Cervera, Ma. Dolors Orriols, etc. De cara Mèxic, us puc dir que Distribuidora Selecta (on hi tenim Calders, Vidal i el meu germà Carles) veuria l'edició de «Màrsias i Adila» amb interès i amor. I jo, per la meua banda, no regatejaria, naturalment, la meua cooperació.

Us agrairia que em diguéssiu dintre quina col·lecció preveieu l'edició del poema. En les vostres lletres us heu referit

4. La primera part de *Màrsias i Adila*, el llarg poema «Màrsias», es va publicar a Mèxic, a la col·lecció Lletres, el 1946 i, més tard, el 1948, va aparèixer el poema sencer en una edició de 200 exemplars a la Biblioteca Catalana.

a «Biblioteca Selecta»,⁵ però en el format petit, enquadernat en tela, en el format nou, més gran? I per quin temps? No cal oblidar que Seghers a París, editarà «Le livre d'Adile» l'any vinent, i potser seria convenient que a Barcelona aparegués abans el llibre complet.

Fa més d'una mesada us vaig trametre un exemplar de «L'evangelí del vent». No sé si l'heu rebut ja, no deureu trigar gaire. Poc després d'haver escrit la meua darrera lletra, vaig parlar amb en Manuel Duran del vostre interès per a col·locar exemplars als Estats Units. Es tracta d'un gran amic meu, fill d'en Duran d'Ocon, que està de professor de literatura en una universitat de Nova Anglaterra. Em va dir que estava disposat a representar la Selecta. Crec que ho pot fer a satisfacció, car la seva càtedra li deixa molt temps lliure, sent un gran amor pels llibres i té contactes universitaris que li poden facilitar la tasca. Ara torna a ésser als Estats Units. Podeu escriure-li a:

Manuel Duran

Smith College

Northampton, Mass. (U. S. A.)

Esperant tenir aviat notícies vostres, us saluda ben afectuosament el vostre amic

Agustí Bartra

5. *Màrsias i Adila* va ser publicat com el volum 243 de la «Biblioteca Selecta» en format gran i enquadernació en rústica.

Ciutat de Mèxic, 19 de novembre del 1957*

Sr. Tomàs Tebé
Editorial Selecta
Barcelona

Benvolgut amic:

Rebo amb goig la vostra lletra del 12, amb la bona notícia que la impressió de «Màrsias i Adila» està força avançada i que hom pot preveure la seva aparició cap a finals d'any.¹ Em plauria molt rebre per avió un dels primers exemplars.² No cal dir com desitjo que l'èxit acompanyi la publicació a Barcelona d'una de les meves obres més importants, tant pel que pot significar de coneixença i comunicació del meu esperit entre els catalans com de rescabament pels esforços que la Selecta ha fet per l'edició del llibre. Joan Fuster,³ en el seu magnífic i impressionant pròleg —còpia del qual heu tingut la bondat de fer-me arribar—, precisa dreturament el fet que la meua obra, que ha hagut d'ésser concebuda i construïda en un gairebé absolut aïllament, aspira per damunt de tot al destí de comunió i encesa catalana, és a dir, més que conquerir un públic vol trobar un poble. Això quant a allò que podríem definir com voluntat ètica. Quant a la poesia en si, el que calia era, a fi de comptes, una exigència de bellesa sense abdicacions.

* Còpia mecanografiada, signada, amb algunes correccions manuscrites del mateix Bartra. Biblioteca de Catalunya. Fons de Josep Maria Cruzet.

1. Bartra va rebre el primer exemplar el 22 de desembre de 1957.

2. Bartra tenia el costum de regalar el primer exemplar de cada llibre a la seva dona, l'escriptora Anna Murià.

3. La nova edició de *Màrsias i Adila* porta un pròleg de cinc pàgines de Joan Fuster.

No sé si deveu haver rebut l'exemplar de «El ojo de Polifemo»⁴ que us vaig enviar, per avió, fa un parell de mesos. Puc dir que és un llibre afortunat, per les amistats que m'està guanyant entre els mexicans, la rebuda clamorosa de la premsa i els estímuls profunds. Les primeres conseqüències seran la representació de la meva peça de teatre en un acte «Cora i la magrana», la de «La noia del girasol», en tres actes, i el projecte de convertir en ballets els meus poemes «La torre i la campana» i «Polifem». Aquesta influència viva en un medi enmig del qual he viscut ignorat durant tants anys em commou. Tot ha vingut de cop, com un desgel de primavera. Ara estic escrivint, en català i castellà alhora, un poema llarg inspirat en Quetzalcòatl,⁵ una figura mítica del Mèxic prehistòric que per a mi ha agafat una validesa universal. Tant debò que no em manqui l'alè per a fer el que somnio. Tinc ja la visió total del poema i estic a la meitat del darrer cant, que és el primer que se m'ha imposat.

Vull dir-vos, ara, que, ja en la vostra lletra anterior, vaig copsar tot seguit el to de fervor i d'amistat amb què us adreceu a mi, un accent que implica quelcom més que un bescanvi de fórmules entre un autor i una casa editora. Us en estic profundament agraït, i faig un goig de correspondre-us en aquell terreny on l'amistat pot seguir i eixamplar-se.

Trameteu el meu afecte al senyor Cruzet.
Resta ben vostre,

Agustí Bartra

4. *El ojo de Polifemo. Visión de la obra de Agustí Bartra*. Mèxic: Costa-Amic editor, 1957. Es tracta d'una antologia general de l'obra de Bartra, precedida per un pròleg de l'autora de la tria, Cecília Gironella, i una versió reduïda de *Crònica de la vida d'Agustí Bartra*, d'Anna Murià. El llibre va tenir molt de ressò a Mèxic.

5. *Quetzalcòatl*, un poema en XV cants, es publicà finalment el 1960 en la versió castellana.

Ciutat de Mèxic, 31 de desembre del 1957*

Sr. J. M. Cruzet
Barcelona

Distingit amic:

Tinc la vostra amable lletra del 19. Dos dies abans de Nadal vaig rebre l'exemplar del meu poema «Màrsias i Adila»¹ que vàreu tenir la gentilesa d'enviar-me per avió. És el millor present que podia esperar en la diada, i us l'agraeixo de tot cor. La presentació del llibre és excel·lent i acurada, i el text de la faixa (que pot resultar de molta eficàcia de cara al públic) ha estat realment un encert.² No cal dir que desitjo per al llibre la màxima difusió entre els catalans, i més que pel que m'afecta literàriament pel rescaball que mereixen el vostre interès i esforços. L'edició d'aquest llibre representa per a mi ésser present a Catalunya en la fidelitat sense minves del meu esperit. I es dona la coincidència estremidora que, aquests dies, l'editor més important de Mèxic³ m'ha fet oferiments per llançar el llibre en una edició popular de 15.000 exemplars, i potser també «Odisseu» i «Xabola». Ja us podeu imaginar quina íntima satisfacció em produeix tot plegat.

No cal que us digui com m'interessa seguir el ressò que, més o menys, suscitarà la meua obra a Catalunya. Em plaurà rebre les notes i comentaris que surtin.

* Còpia mecanografiada, signada, amb algunes correccions manuscrites. Biblioteca de Catalunya. Fons de Josep Maria Cruzet.

1. *Màrsias i Adila. Poema*. Barcelona: Selecta, 1957.

2. El text de la faixa diu: «Aquest poema ha estat traduït al castellà, al portuguès, al francès i a l'italià.»

3. L'Editorial Novaro només va publicar l'edició de la nova versió de «Xabola». Vegi's les notes a la carta del 30 de març de 1958.

He parlat amb l'amic Calders i amb el meu germà per tal que Distribuidora Selecta d'aquí es quedin el màxim d'exemplars del llibre. No hi ha cap dubte que ho faran.

Us desitja un Bon Any 1958 i us saluda afectuosament,
el vostre amic

Agustí Bartra

Ciutat de Mèxic, 30 de març del 1958*

Sr. J. M. Cruzet
Barcelona

Benvolgut amic:

Vaig rebre al seu dia la vostra lletra del 17 de gener i, algunes setmanes més tard, els exemplars d'autor de «Màrsias i Adila» tramesos per via marítima.

Us prego que m'excuseu per no haver-vos contestat abans. La causa del meu silenci s'ha degut que he viscut gairebé tres mesos tancat a casa i dedicat exclusivament a la creació de l'obra «Cristo de 200.000 brazos»,¹ que em demanà un editor. Es tracta d'una novel·la basada en la vella «Xabola».² Quan l'editor me la demanà, vaig acceptar cregut que la meua tasca es limitaria a fer correccions més o menys importants; però en posar-me a la feina em vaig adonar, esfereït, que l'obra escrita fa 15 o 16 anys no tenia cap valor als meus ulls i que calia refer-ho tot de cap i de nou. Vaig lliurar l'original dijous d'aquesta setmana, cregut que no sabia el resultat fins al cap d'algunes setmanes, però l'editor em telefonà l'endemà per dir-me que l'obra l'havia impressionat en tanta manera que havia decidit publicar-la immediatament en una edició de 15.000 exemplars. No cal dir-vos com m'ha alegrat la notícia. Ja us en trametré un exemplar així que sortirà, segurament dintre un parell de mesos.

* Còpia mecanografiada, signada, amb algunes correccions manuscrites del mateix Bartra. Biblioteca de Catalunya. Fons de Josep Maria Cruzet.

1. Bartra es refereix a l'edició mexicana d'Editorial Novaro, en castellà, una edició efectivament de 15.000 exemplars que es va publicar el 1958.

2. *Xabola* (Mèxic: Biblioteca Catalana, 1943) és la versió primitiva de la novel·la que més tard Bartra recrearia sota el títol de *Crist de 200.000 braços*.

Com va la difusió de «Màrsias i Adila»? Una amiga de Barcelona em va enviar, no fa gaire, un retall d'una nota sobre el llibre apareguda a «La Vanguardia». Molt falaguera, però plena de tòpics. Vaig veure també l'anunci inserit a «Destino». No he vist res més.

Resta, com sempre, afectuosament vostre

Agustí Bartra

Edició a cura de D. SAM ABRAMS